АНАЛІЗ ДЕЯКИХ ПОКАЗНИКІВ СТАНУ ДЕПОЗИТНИХ ВКЛАДІВ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

І. Грубінка, к. е. н.

ORCID ID: 0000-0002-1240-8797

ВП НУБіП України «Мукачівський аграрний коледж»

А. Колодій, к. е. н.

ORCID ID: 0000-0002-9320-6379

Львівський національний аграрний університет

<https://doi.org/110.31734/economics2020.27.113>

Грубінка І., Колодій А. Аналіз деяких показників стану депозитних вкладів банківської системи України

Розглянуто сутність і економічне призначення депозитних вкладів в економічній системі України та їхнє сприйняття економічними суб'єктами. Показано важливість формування ефективної депозитної бази для забезпечення сталого економічного розвитку країни. Наведена структура депозитів відповідно до термінів їхнього залучення: депозити на вимогу, до 1 року, депозити від 1 до 2 років, понад 2 роки. Проведено аналіз причини такої структурованості банківських вкладень в Україні у розрізі національної та іноземних грошових одиниць. Показано причини розміщення валютних депозитів на довгі терміни, оскільки такі дії гарантують більшу захищеність вкладів від валютних коливань і від перманентних коливань рівня інфляції, та негативні сторони переважання короткострокових депозитних вкладень у національній валюті. Розроблено тренди можливих подальших змін депозитних вкладень на основі їхньої динаміки за останні п'ять років. Досліджено деякі відносні показники, що характеризують розвиток депозитного ринку, зокрема відношення обсягу депозитів до ВВП та їхню динаміку порівняно зі середнім розміром оплати праці. Дійшли висновків про негативні тенденції до зменшення частки депозитів у ВВП, незадовільну їхню строкову структуру та відповідно брак довгострокового і дешевого кредитного ресурсу для забезпечення сталого розвитку економіки країни. Показано чинники, що впливають на обсяги, структуру й вартість депозитних вкладень. Проведено аналіз відмінностей в умовах формування депозитної бази банків України і банківських установ розвинених країн, здійснено спробу визначити причини таких відмінностей.

Ключові слова: депозитний вклад, банківська система, кредитний ресурс, строковість, депозитна ставка, рівень довіри, інфляція, валютний курс, екстраполяція, тренд, депозитна динаміка, сталий розвиток, кредитна система.

Hrubinka I., Kolodii A. Analysis of some indicators of the status of deposits of the banking system of Ukraine

The article considers the nature and economic purpose of deposits in the economic system of Ukraine and their perception of economic actors. The paper shows the importance of establishing effective deposit base for sustainable economic development of the country. The work describes the structure of deposits according to terms of their attraction: demand deposits up to 1 year, deposits over 1 to 2 years, more than 2 years. The analysis of the reasons for such structuring of bank investment in Ukraine in terms of national and foreign currencies is made in the work. The reasons for placing longer-term foreign currency deposits are shown, since such actions guarantee greater protection of deposits against currency fluctuations and against permanent fluctuations in the level of inflation, as well as the downside of the short-term deposits in national currency. Trends of possible further developments of deposit investments on the basis of their dynamics over the last 5 years are developed in the article. The article presents results of the research on some of the relative indicators characterizing the development of the deposit market, in particular, the ratio of deposits to GDP and their dynamics in comparison with the average wage. The work supplies conclusions about the negative trends in the reduction of the share of deposits in GDP of poor term structure, and therefore the lack of long-term and cheap credit resources for the sustainable development of the economy. The factors influencing the volume, structure and value of the deposit investments are described. The differences in the conditions of formation of the deposit base of banks and banking institutions in the developed countries are analyzed, and attempt to determine the reasons for these differences is made on the work.

Key words: deposit, banking system, credit resources, urgency, deposit rate, the level of confidence, inflation, exchange rate, extrapolation, trend, deposit dynamics, sustainable development, credit system.

Постановка проблеми. Важливим аспектом ефективного функціонування економіки будь-якої економічної системи є можливість банків сформувати кредитний ресурс, який забезпечить економічне зростання. Основою такого ресурсу є депозитна база, дослідження кількісних і якісних показників якої дає змогу зрозуміти перспективи економіки країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі формування депозитної бази банківськими установами та аналізу показників її стану присвячені праці багатьох науковців, серед них

можемо виділити таких, як О. Береславська, В. Овсяник [1], О. Власенко [2], А. Жаворонок [4], М. Кужелєв, В. Волкова, Н. Волкова [5], В. Палехова [6], Е. Шульц [10] та ін. Віддаючи належне науковому доробку вчених, хочемо зазначити: недостатньо дослідженою залишається проблема впливу сформованої банківськими установами депозитної бази на макрофінансове становище країни, що й спонукало нас до її вивчення.

Постановка завдання. Ми ставили завдання дослідити структурні особливості формування

депозитної бази банками України та її взаємозв'язок із макроекономічним розвитком країни.

Виклад основного матеріалу. Розвиток економічної системи держави неможливий без розвитку системи фінансового накопичення. Для України ключовим елементом цієї системи є банківські депозитні вклади. Саме вони – важлива ланка формування позикового капіталу в ланцюгу вартості «розмір інфляції – депозитні вклади – вартість кредитних ресурсів» [3], що забезпечує фінансове підґрунтя для економічного зростання. Безумовно, в Україні проблемним питанням є філософія економічного сприйняття депозитних вкладів з боку економічних суб'єктів, передусім населення. Вона передбачає сприйняття депозитів як засобу збагачення і заробітку у вигляді сприйнятливих відсотків, тоді як у більшості розвинених світових економік (США, Німеччина, Франція, Японія, Великобританія) депозити розглядають як засіб збереження купівельної спроможності (збереження вартості грошей) [7]. Наприклад, зараз у Німеччині депозитні ставки набули від'ємного значення (на рівні -0,5 ... -1 %), тобто клієнт доплачує банку за зберігання його грошей, це, безперечно, зумовлено вдалою політикою таргетування інфляції центральними банками, яка забезпечує сталий економічний розвиток і прогнозованість.

Також можемо стверджувати, що довіра економічних суб'єктів до фінансової системи краї-

ни загалом і банківської зокрема відображається також і в показнику обсягу депозитів, розміщених у банках (табл. 1).

Як видно з табл. 1, протягом останніх шести років спостерігається зростання обсягу залучених банками депозитів, найбільше зростання відбулося у 2017 і 2019 році. На нашу думку, це свідчить про поступове відновлення довіри до банківської системи і зростання її ліквідності, дуже важливим є те, що ці процеси відбуваються на тлі посилення вимог до показників капіталізації і надійності банків, зокрема розміру їхнього статутного капіталу (мінімум 500 млн грн), що корелюється зі швидшим якісним оздоровленням.

Депозитам у національній валюті притаманні тенденції депозитного ринку загалом, однак відмінність можна простежити в значно меншій частці депозитів з терміном понад 1 рік (табл. 2). На нашу думку, це пов'язано зі значною волатильністю валютного курсу гривні і вищим рівнем інфляції порівняно з основними іноземними валютами, відповідно депозитні вклади в національній валюті мають вищий рівень ризиковості втрати купівельної спроможності. Відповідно цей ризик намагаються нівелювати коротшими термінами й вищими відсотками.

Відмінною ознакою валютних депозитів є значно більша частка довгострокових вкладень понад 1 рік (табл. 3).

Таблиця 1

**Обсяги депозитів розміщених у банках України,
у розрізі їхньої терміновості, млн грн**

Період	Усього	У тому числі за строками			
		на вимогу	до 1 року	від 1 року до 2 років	понад 2 роки
2014 р.	675093	250153	210442	186535	27963
2015 р.	716728	305383	271454	120055	19836
2016 р.	793475	364547	271849	148497	8581
2017 р.	898844	419126	293337	151485	34896
2018 р.	932967	456467	322065	125571	28863
11.2019 р.	1001030	515766	353684	106928	24652

Таблиця 2

**Обсяги депозитів у національній валюті, розміщених
у банківській системі України, млн грн**

Період	Всього, млн грн	На вимогу	До 1 року	Від 1 року до 2 років	Понад 2 роки
2014 р.	365454	154758	124373	69603	16720
2015 р.	391911	195490	142952	39069	14400
2016 р.	426418	222830	145107	56325	2157
2017 р.	490971	264281	164651	59731	2309
2018 р.	540683	301161	191078	44047	4399
11.2019 р.	594791	327935	217243	45831	3781

Таблиця 3

**Обсяги депозитів в іноземних валютах розміщених
в банках України, млн грн**

Період	Всього	на вимогу	до 1 року	від 1 року до 2 років	більше 2 років
2014 р.	309638	95395	86069	116932	11243
2015 р.	324 817	109893	128502	80987	5435
2016 р.	367056	141718	126743	92172	6424
2017 р.	407872	154845	128686	91754	32587
2018 р.	392284	155307	130988	81525	24464
11.2019 р.	406239	187831	136441	61096	20870

Рис. Строковість депозитних вкладів банківської системи України.

Якщо для гривневих депозитів вона складає 8,3 %, то для валютних – 20,2 %. Фактично щоп'ятий валютний депозит є довгостроковим і це позитивна тенденція, бо дає змогу банківським установам формувати «довгий» кредитний ресурс для капітальних вкладень в економіку. Причини такої структури валютних депозитів зрозумілі: низький рівень інфляції і більша захищеність від валютних коливань [9]. Крім того, в суспільстві після 2014 року існує значний рівень девальваційних очікувань, тому низький відсоток порівняно з гривневими депозитами не заважає валютним займати понад 40 % усіх депозитів, оскільки для вкладників цей відсоток є лише частиною потенційного доходу, інша частина – в очікуванні позитивного для них коливання валютного курсу. Згідно з лініями тренду зростання депозитів відбувається за рахунок вкладів на вимогу і вкладів до 1 року (див. рис.). Екстраполяція депозитів від 1 до 2 років показує низхідний тренд, так само, як і вкладів понад 2 роки є значно меншою, ніж вкладів від 1 до 2 років. На нашу думку, це пов'язано з переважаючою частиною валютних вкладів у вказаному діапазоні строковості, про причину чого

ми вже згадували. Безумовно, зростання депозитів є позитивним явищем і показує посилення довіри до банківської системи та розширення можливостей залучення позикових ресурсів в економічних суб'єктів, які їх потребують. При цьому потрібно зауважити, що, на нашу думку, така структура депозитних вкладень банківської системи викликає певне занепокоєння, низька частка «довгих грошей» у депозитах вказує на обмеженість інвестиційного кредитування, яке є однією з основ інтенсивного росту економіки. Напевно це є однією з причин росту споживчого кредитування фізичних осіб і короткострокового поточного кредитування юридичних осіб. Вирішення проблеми лежить у площині забезпечення сталого економічного й політичного розвитку, що повинно бути відповідним чином скорельовано на показниках ВВП, інфляції, валютного курсу, безробіття та ін.

Для ґрунтовнішого дослідження значення депозитів в економіці країни потрібно брати до уваги не тільки абсолютні кількісні показники, а й якісні. Одним з основних таких показників є відношення обсягу депозитних вкладень до ВВП країни, а також порівняння їхньої динаміки зі середнім рівнем оплати праці в країні (табл. 4).

Таблиця 4

Порівняння обсягу депозитів із ВВП та середнім розміром оплати праці

Рік	Сума депозитних вкладень млн грн	ВВП України, млн грн	Середній розмір оплати праці, грн	Відношення обсягу депозитів до ВВП, %
2014 р.	675093	1365123	4012	49,5
2015 р.	716728	1430290	5230	50,1
2016 р.	793475	2034430	6475	39,0
2017 р.	898844	2445587	8777	36,8
2018 р.	932967	3083409	10573	30,3

Вказані якісні показники депозитних вкладень не демонструють такої позитивної динаміки, як кількісні. Наприклад, відношення депозитів до ВВП зменшується з кожним роком – з 49,5 % у 2014 році до 30,3 % у 2018 році, тобто на 19,2 %. Середній розмір оплати праці зростає також швидше, ніж депозитні вкладення. Зокрема, у 2018 році темп росту оплати праці порівняно з 2014 роком склав 264 %, за цей період аналогічний показник щодо депозитних вкладень становив 138 %. Тобто різниця – 126 %, або майже удвічі. Ми вважаємо, що така аналітика вказує на потенційні можливості зростання депозитних вкладів у банківській системі, проте можливі вкладники знаходять кращі й надійніші об'єкти інвестування коштів (валюта, дорогоцінні метали, нерухомість).

Дистанційне банківське обслуговування як модернізована форма співробітництва суб'єктів ринку зумовлює специфічні аспекти в політиці створення й просування продуктів, інфраструктурі забезпечення і побудові взаємовідносин із клієнтами [8, с. 100].

Висновки. Отже, проблема формування кредитного ресурсу в економіці України для забезпечення її економічного розвитку лежить у площині впливу макроекономічних показників на депозитну базу вітчизняної банківської системи. Сучасна депозитна база характеризується великою часткою (понад 40 %) валютної складової. Строкова структура депозитних вкладень є переважно короткостроковою (51,5 % всіх депозитів), що робить для банків утрудненим процес формування довгострокового кредитного інвестиційного ресурсу, без якого сталий розвиток економіки є неможливим.

Зростання залучених банками депозитів є, безумовно, позитивним явищем, однак співвідношення депозитів і ВВП країни, їхній ріст до середнього рівня оплати праці вказують на негативну динаміку. Зокрема, частка депозитів у ВВП протягом останніх п'яти років постійно зменшується. Це явище належить нейтралізувати, оскільки,

спираючись на досвід розвинених економік, можемо стверджувати, що довготривалий економічний розвиток можливий лише за умови, коли основним джерелом заощадження економічних суб'єктів є депозитні вкладення в кредитну систему.

Бібліографічний список

1. Береславська О. І., Овсяник В. А. Депозитні операції банків України: сучасний стан та напрямки розвитку. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2013. Вип. 1. С. 54–60.
2. Власенко О. О. Основні тенденції та перспективи розвитку ринку депозитів в Україні. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 6. С. 341–346.
3. Данилишин В. І. Формування і розподіл депозитного портфелю комерційними банками в Україні. *Інноваційна економіка*. 2013. № 3. С. 273–277.
4. Жаворонок А. В. Тенденції розвитку ринку банківських депозитів в Україні. *Проблеми економіки*. 2018. № 3. С. 184–190.
5. Кужелєв М. О., Волкова В. В., Волкова Н. І. Стратегія залучення депозитних ресурсів як вектор функціонування грошової системи країни. *Економічний вісник університету*. 2016. Вип. 30 (1). С. 169–178.
6. Палехова В. А. Кредити, депозити та їхнє співвідношення як індикатори стану банківської системи. *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]*. Серія: Економіка. 2016. Т. 275, вип. 263. С. 47–54.
7. Прокопенко О. О., Ільчук В. П. Еволюція становлення та розвитку депозитних операцій. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету*. Серія: Економічні науки. 2013. № 4. С. 412–420.
8. Содомо Р. І., Східницька Г. В., Марків Г. В., Шматковська Т. А. Інноваційний проект з електронного банкінгу. *Вісник ЛНАУ: економіка АПК*. 2019. № 26. С. 99–103.
9. Шевалдіна В. Г. Вплив макроекономічних факторів на формування депозитів населенням України. *Бізнес Інформ*. 2014. № 1. С. 286–291.
10. Шульц Е. П. Особливості сучасної депозитної політики банків. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2015. Вип. 3. С. 93–97.

Стаття надійшла 28.01.2020